

ZLATA DEROSSI

Milan Krmpotić: *Tek braća*
Tiskara Rijeka - Rijeka, 1995.
Roman o bratskoj ljubavi i mržnji

Zlata Derossi
Ante Starčevića 8/XIII
HR 23000 Zadar

UDK:886.2.09 Krmpotić, M.
Ur.: 1996-12-04

Milan Krmpotić jedan je od najplodnijih suvremenih senjskih književnika. Nizu njegovih pjesničkih zbirki, djela za djecu i prozih radova pridružuje se i roman *Tek braća*. U tom je djelu na širokoj povijesnoj osnovici obradio problem ljubavi i mržnje u okviru sukoba vjera i ideologija u razdoblju uskočkih borbi s Turcima i Mlečanima. Radnja je ovoga djela najviše vezana uz Senj, ali opisujući uskočki život, Krmpotić se kreće širokim prostorima uskočkih pohoda duboko do Istarskog poluotoka s jedne strane pa sve do Šibenika i Trogira s druge strane. U središtu je njegove literarne preokupacije sukob dvojice braće, Ivana i poturčenog Josipa, odnosno Jusufa, koji je zarobljen u borbama s Turcima i zatvoren u Senju u tamnicu, i Ivana, starog i iskušanog uskočkog borca, koji se lomi između mržnje i ljubavi i dileme: što je veći grijeh: ljubiti brata *i kad* je krivovjerac ili mrziti krivovjerca, boriti se protiv njega i kažnjavati i kad je on rođeni brat. Taj sukob braće i vjerâ i pitanje što je zapravo izdaja i što je veći grijeh - ubiti brata krivovjerca ili ga spasiti iako je krivovjerac - crvena je nit Krmpotićeva pripovijedanja, koje široko zahvaća ljude i prilike s kraja 16. i početka 17. stoljeća, ali se na toj širokoj povijesnoj slici čvrsto drži i glavne okosnice, podređujući joj i okvir i detalje.

U kombinaciji dramskog i pripovjednog elementa pratimo unutrašnji razvoj u Ivanu i Jusufu. Svaki od njih uvjeren je da je upravo njegova vjera prava i njegova borba smisljena i pravedna. Između njih pukao je jaz dvaju

suprotstavljenih svjetova čiji su predstavnici svjesni toga da "čovjek i ne bira svoje putove, već se oni, nogolomni i neželjeni, nekim čudom sami pod noge podmeću". Svjesni su dakle i slučajnosti i zakonitosti svojega sukoba i to im donosi patnje i raznovrsne osjećaje, čas iskrenu ljubav, čas mržnju i bijes, čak i želju za osvetom. Svaki se od njih lomi gledajući u svom bratu i vlastitu krv i ljutoga neprijatelja i ta dilema sve više dolazi u prvi plan, sve snažnije potiskuje mržnju, ustupajući mjesto ljubavi i praštanju. Ona je kod Ivana jače izražena, on je više spreman na žrtvu i više zaokupljen mišlju kako da spasi brata iz tamnice, a kasnije od ropstva, što je očito plod kršćanskog odgoja, koji i u najsirovijim životnim okolnostima probija kroz sve okrutnosti u čovjeku i oko čovjeka. Jusuf je pak unatoč dubokoj ljubavi za brata, ipak u prvom redu musliman, i njegov odgoj u islamu usadio mu je nešto krutije stavove, osobito izraženiju mržnju, a životna situacija, u kojoj je u slabijem položaju nego "slobodni" brat, tjera ga na spašavanje golog života, u kojem i ne doprije potpuno se izdići iznad usađenih moralnih i životnih stavova. Ali u tragičnom i opasnom vremenu u kojem se razvijaju, spajaju i ukrštavaju njihovi životni putovi, oba završavaju tragično. Ivan pogiba kad je bio spreman otići u prosjake i skupiti novac za otkup brata prodanog u roblje za mletačku galiju, a Jusuf umire od uskočke ruke na grobu svojega brata upravo u trenutku kad je iz duboke i dobro skrivene intime svoje duše spontano izgovorio gotovo zaboravljenu molitvu svojega djetinjstva - *Očenaš* i mrtvoga brata zatražio oprostaj zbog patnji koje mu je priuštio. Tako se oba brata zajedno nađu, spojeni u ljubavi tek nakon smrti, tek na Ivanovu grobu, koji postaje i Jusufov grob, a uskok ubija Jusufa s riječima: "Oprosti mi, Ivane, ali ja u njemu ubih neprijatelja našega", potvrđujući da je iznikao iz jednog vremena u kojemu geslo: "ja ili on" određuje sve ljudske postupke." Ivanove dileme očito nisu samo i isključivo njegove, kao plod slučajnosti da mu je brat prešao na islam, nego su dio i općeljudskih razmišljanja i jednoga surovog vremena u kojem se živjelo i održalo u životu - ubijanjem. Naslov romana *Tek braća* samo je naoko jednostavan. U njemu se upravo krije i bit Krmpotićevih razmišljanja i čitava jedna mala filozofija. Nastojeći shvatiti jedno davno prohujalo vrijeme i prodrijeti u dubine psihe tadašnjeg čovjeka, konkretno braće suprotstavljenih svjetonazora, on razrađuje dilemu je li bratski odnos nešto dovoljno jako da se uzdigne iznad ideoloških razlika, odnosno, podvrgava li se čovjek kolektivnom moralu, žrtvujući čak i brata ako to traži sredina i vrijeme, ili je možda potrebno uzdići se iznad "kolektivne svijesti" i slijediti glas svoga srca i svoje krvi.

Krmpotić je u svome pripovijedanju nastojao svoje junake dati u uvjerljivom povijesnom okviru pa bismo mogli reći da je *Tek braća* i povijesni

roman. Tu su detaljno razrađena povijesna zbivanja i povijesne osobe, život u senjskoj kapetaniji pod zapovjedništvom Ivana Lenkovića, razne poznate zgode iz senjskoga života, njihovo shvaćanje morala i bračne vjernosti, njihova briga za udovice, njihovo osvećivanje pljačkašima, silovateljima, otimačima, Turcima, Mlečanima, martolozima, život na galiji, sukobi na moru, skrivanje kod jataka, bezbroj malih sitnih drama i tragedija uzrokovanih okrutnošću vremena u kojemu je sve bilo podređeno borbi za samoodržanje. Krmpotić vješto razrađuje i široki povijesni okvir i male ljudske sudbine i trajno čvrsto vodi pripovijedanje linijom osnovnog problema grijeha i ljubavi, mržnje i praštanja. U pojedinim trenucima njegovo se pripovijedanje zaustavlja na dramskom sukobu u privatnoj atmosferi obiteljskih odnosa ili dramskom događaju među kojima je sigurno najuspjeliji kada su uskoci na Ižu, u gotovo nemogućoj i bezizlaznoj situaciji prevarili mletačku flotu i brodove prebacili kopnom, na drugi kraj otoka i tako se spasili od sigurne smrti.

Izgrađujući i izrađujući svoj roman, Krmpotić je dobro proučio povijesnu građu i pokušao oživiti suhe povijesne činjenice u pripovijedanju koje se iznad konkretnih događaja i konkretnih ljudi uzdiže do općeljudskih dilema. Stoga je njegov roman vrijedan doprinos suvremenoj hrvatskoj literaturi.

Sl. 1. Kuća obitelji *Bassani Sachi*, poslije obitelji *Vranicani*, na Maloj placi. Bila je sagrađena u 16. stoljeću, a danas ne postoji. Snimak oko 1925.